

Sygn. akt I CSK 114/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Paweł Grzegorzcyk
SSN Monika Koba

Protokolant Beata Rogalska

w sprawie z powództwa „M.” spółki z o.o. w C.
przeciwko Syndykowi masy upadłości Przedsiębiorstwa [...] o wyłączenie z masy
upadłości,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 1 grudnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego w W.
z dnia 12 października 2016 r., sygn. akt XXIII Ga .../16,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

„M.” sp. z o.o. w C. (dawniej „M.” sp. z o.o. w T.) wniosła o wyłączenie z masy upadłości Przedsiębiorstwa [...] sp. z o.o. w W. w upadłości likwidacyjnej (dawniej Przedsiębiorstwa [...] sp. z o.o. w W. w upadłości układowej) oraz o wydanie stanowiących jej własność szyn, dostarczonych na podstawie umowy dostawy z dnia 20 kwietnia 2012 r. o łącznej wartości 2 305 511,41 zł, zobowiązanie pozwanej, w wypadku zbycia szyn do wydania świadczenia otrzymanego w zamian za zbyte szyny w kwocie nie niższej niż 2 305 511,41 zł, zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki świadczenia odpowiadającego wartości świadczeń wzajemnych przysługujących pozwanej, w zamian za szyny, które powinny podlegać wyłączeniu, w kwocie nie niższej niż 2 305 511,41 zł, w wypadku, gdy pozwana rozporządzi bądź rozporządziła należącymi do powódki szynami, które powinny podlegać wyłączeniu z masy upadłości, oraz o zasądzenie kosztów postępowania. Następnie powódka cofnęła żądanie wyłączenia z masy upadłości, a pozwana wyraziła na to zgodę.

Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z dnia 6 kwietnia 2016 r. umorzył postępowanie w zakresie wyłączenia z masy upadłości, oddalił powództwo w zakresie wydania świadczenia wzajemnego i powództwo ewentualne o zapłatę oraz zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 7 217 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Ustalił, że w dniu 20 kwietnia 2012 r. pozwana zawarła z powódką umowę dostawy szyn kolejowych. Strony postanowiły, że do chwili zapłaty przez pozwaną dostarczone towary pozostaną własnością powódki. W dniu 10 maja 2012 r. PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. w W. jako zamawiający i pozwana jako wykonawca zawarły umowę o wykonanie przebudowy infrastruktury kolejowej na linii nr [...] i przebudowy toru nr 2 na linii nr [...]. W lipcu 2012 r. powódka dostarczyła pozwanej szyny, a pozwana nie zapłaciła należności za dostawę. W dniu 11 września 2012 r. PKP PLK S.A. zapłaciła pozwanej kwotę 4 216 810,89 zł pomniejszoną o potrącone kary umowne w kwocie 969 866,50 zł. W dniu 13 września 2012 r. Sąd Rejonowy w W. ogłosił upadłość pozwanej z możliwością zawarcia układu oraz pozostawił upadłemu sprawowanie zarządu swoim majątkiem, a postanowieniem z dnia 30 listopada 2012 r. uchylił zarząd pozwanej i ustanowił zarządcę masy upadłości. Sąd Rejonowy w W. postanowieniem z dnia 27 maja 2015 r. zmienił sposób

prowadzenia postępowania upadłościowego pozwanej na postępowanie upadłościowe obejmujące likwidację majątku dłużnika. Przeważająca większość szyn została zamontowana do końca listopada 2012 r.

Zdaniem Sądu Rejonowego, powódka nie wykazała, aby nabycie szyn przez PKP PLK S.A. nastąpiło w całości po dniu ogłoszenia upadłości. Nie wskazała też, jaka wartość szyn została przeniesiona na rzecz PKP PLK S.A. przed ogłoszeniem upadłości, jaka wartość wskazana na fakturach VAT odpowiadała rzeczywistej równowartości wykorzystanych szyn, czy też w jakiej wysokości świadczenie wzajemne w danym okresie wpłynęło na rachunek masy upadłości. Sąd Rejonowy ocenił, że przy możliwości skorzystania przez uprawnionego z instytucji tzw. wyłączenia zastępczego (art. 71 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze, jedn. tekst: Dz. U. z 2012 r., poz. 1112; obecnie - Prawo upadłościowe, jedn. tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 2344; dalej: „pr.up.”) nie ma znaczenia, kiedy doszło do zbycia mienia, tj. przed ogłoszeniem upadłości, czy po. Podkreślił, że powódka nie wykazała świadczenia wzajemnego, którego nie można utożsamiać z wpływami dotyczącymi rozliczenia poszczególnych etapów prac, jako konsumujących wartość nabytych szyn, nie przedstawiła bowiem, jaka część kwoty otrzymanej przez pozwaną od PKP PLK S.A. stanowiła wartość szyn, a jaka wartość robocizny lub innych prac budowlanych. Zaznaczył, że nawet gdyby przyjąć, iż świadczenia wypłacone pozwanej za wykonane roboty budowlane stanowią świadczenie wzajemne za zbyte szyny, to nie są one wyodrębnione w masie upadłości w rozumieniu art. 71 ust. 1 pr.up. Stwierdził, że środki pieniężne wpływały na ogólny rachunek bankowy pozwanej, wskutek czego uległy połączeniu z innymi środkami wchodzącymi w skład masy upadłości. Wskazał, odnosząc się do roszczenia alternatywnego, że niedopuszczalne jest domaganie się zapłaty w postępowaniu o wyłączenie z masy upadłości.

Powódka wniosła apelację od wyroku Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 12 października 2016 r. oddalił apelację i zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 7 200 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego. W całości podzielił ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego i przyjął je za własne. W przeważającym zakresie podzielił również

ocenę prawną dokonaną przez Sąd Rejonowy. Zgodził się, że powódka nie wykazała wartości świadczenia otrzymanego przez upadłego od PKP PLK S.A. w zamian za zbyte szyny kolejowe, co zadecydowało o braku możliwości uwzględnienia powództwa. Zaaprobował też dokonaną przez Sąd Rejonowy wykładnię art. 71 ust. 1 pr.up. Stwierdził, że żaden z przeprowadzonych dowodów nie pozwala na ustalenie wartości świadczenia otrzymanego za stanowiące własność powódki szyny kolejowe. Podkreślił, że powódka dołożyła najwyższej staranności w prowadzeniu postępowania dowodowego w niniejszej sprawie, jednakże przeprowadzone dowody nie doprowadziły do ustalenia, iż przedmiotem świadczenia są szyny stanowiące własność powódki. Podzielił stanowisko, że powódka nie wykazała wartości, za jaką pozwana zbyła szyny kolejowe na rzecz PKP PLK S.A., co uniemożliwia wydanie świadczenia powódce stosownie do art. 71 ust. 1 pr.up. Przyjął, że skoro powódka nie wykazała wartości świadczenia wzajemnego za zbywane szyny kolejowe, przesądza to o niemożności zastosowania art. 71 ust. 2 pr.up. Uznał, że art. 71 ust. 1 pr.up. w sposób jednoznaczny wspomina o wyodrębnieniu świadczenia, a nie możliwości jego identyfikacji, zatem za wyodrębnienie nie można uznać sytuacji, gdy środki od PKP PLK S.A. były przekazywane na ogólny rachunek należący do pozwanej, nie zaś na odrębny rachunek bankowy. Zwrócił następnie uwagę na to, że przepisy prawa upadłościowego zawierają liczne regulacje stanowiące przejaw ochrony masy upadłości, co wynika z celu postępowania upadłościowego, którym jest zaspokojenie roszczeń wierzycieli w jak najwyższym stopniu (art. 2 pr.up.). Wskazał, że uzasadnione wydaje się rygorystyczne określenie przesłanek wydania z masy upadłości świadczenia otrzymanego za zbyte przez upadłego mienie niestanowiące jego własności, ustawodawca więc do minimum ograniczył w ustawie wypadki, gdy jeden z wierzycieli może uzyskać zaspokojenie w inny sposób niż przez zgłoszenie wierzytelności w toku postępowania upadłościowego. Nie podzielił poglądu pozwanej, że zgłoszone przez nią roszczenie ewentualne powinno być przekazane do rozpoznania właściwemu miejscowo sądowi okręgowemu. Stwierdził, że podjęcie takiego działania przez Sąd Rejonowy byłoby niecelowe, a wręcz niedopuszczalne. Oceniał, że powódka, formułując takie żądanie alternatywne, *de facto* wносиła o zaspokojenie z masy upadłości wierzytelności,

która przysługiwała jej od pozwanej. Wyjaśnił, że w takim wypadku właściwym sposobem dążenia do uzyskania zaspokojenia byłoby dokonanie zgłoszenia wierzytelności w postępowaniu upadłościowym (art. 236 i nast. pr.up.).

Powódka wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zarzucając naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 6 k.c. w związku z art. 3, 232, 233 § 1 i 2 i art. 391 § 1 k.p.c., art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 233 § 1 i 2 k.p.c. oraz art. 71 ust. 1 i 2 pr.up., a także naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 229 w związku z art. 3, 227, 232, 233 § 1 i 3 i art. 316 § 1 k.p.c., art. 18 w związku z art. 71 ust. 1 i 2 i art. 74 ust. 1 i 2 pr.up. oraz art. 200 § 1 w związku z art. 199 § 1 i art. 379 pkt 6 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 6 k.c. w związku z art. 3, 232, 233 § 1 i 2 oraz art. 391 § 1 k.p.c. dotyczy ich błędnej wykładni, a w konsekwencji nieprawidłowego przyjęcia, że pomimo faktu, iż pozwana swoim postępowaniem co najmniej poważnie utrudniła, o ile w istocie nie uniemożliwiła wykazanie okoliczności kluczowych dla niniejszej sprawy, w postaci zindywidualizowania kwot, które miałyby podlegać przekazaniu przez PKP PLK S.A. na rzecz pozwanej z tytułu zbycia szyn należących do powódki, nie przeszedł na nią ciężar dowodu w zakresie wykazania, że nie otrzymała zindywidualizowanych świadczeń, z tego tytułu, oraz że nie pozostają już one wyodrębnione w masie upadłości pozwanej. Zarzut ten jest nietrafny. Inaczej bowiem, niż twierdzi powódka, nie ma znaczenia, czy strona swoim postępowaniem utrudniła udowodnienie jakiejś okoliczności dla rozkładu ciężaru dowodu. Takie zachowanie strony, gdyby było bezprawne i zawinione, mogłoby stanowić podstawę jej odpowiedzialności odszkodowawczej, natomiast nie ma regulacji prawnej, która uzasadniałaby wtedy dokonanie zmiany rozkładu ciężaru dowodu.

Zarzut naruszenia art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 233 § 1 i 2 k.p.c. polega na ich błędnej wykładni, a w konsekwencji nieprawidłowym przyjęciu, że umowa zawarta pomiędzy PKP PLK S.A. i pozwaną, w związku z którą dokonano bezprawnych rozporządzeń szynami należącymi do powódki, nie przewidywała odrębnych świadczeń wzajemnych, związanych z przeniesieniem

własności wykorzystywanych przez wykonawcę materiałów na rzecz zamawiającego, pomimo wprowadzenia w załącznikach dotyczących specyfikacji cenowej pozycji, w której siłą rzeczy musiała mieścić się także równowartość szyn. Zarzut ten jest trafny. Rzeczywiście bowiem wystawiona na rzecz pozwanej faktura, która dotyczyła zakupu z wyładunkiem i ustawieniem szyn, „siłą rzeczy” musiała zawierać wartość szyn. Z tej faktury wprawdzie nie wynikało, ile dokładnie wynosiło świadczenie wzajemne za wartość szyn, bo faktura obejmowała również koszty robocizny, bez zróżnicowania tych pozycji. W takiej jednak sytuacji należało przyjąć wartość szyn z umowy dostawy między powódką a pozwaną.

Kluczowe znaczenie ma w niniejszej sprawie zarzut naruszenia art. 71 ust. 1 pr.up. przez jego błędną wykładnię, a w konsekwencji nieprawidłowe przyjęcie, że w sytuacji gdy świadczenie pieniężne jest spełniane bezgotówkowo, w drodze przelewu bankowego, to o jego „wyodrębnieniu w masie upadłości” można mówić tylko wtedy, gdy wpłynie ono na odrębny rachunek bankowy. Trafne jest twierdzenie, że według tego przepisu zindywidualizowana suma pieniężna będąca świadczeniem wzajemnym (zapłatą) za sprzedaż rzeczy niebędącej własnością sprzedającego (rzeczy cudzej - w niniejszej sprawie szyn), aby mogła być uznana za świadczenie otrzymane w zamian za zbycie przez upadłego mienia, które podlega wyłączeniu, nie musi znajdować się na samodzielnym rachunku bankowym. Nie ma przy tym decydującego znaczenia okoliczność, że pieniądze na wspólnym rachunku od razu łączą się z innymi pieniędzmi, zaś tylko trzymanie ich na samodzielnym rachunku bankowym pozwalałoby na stwierdzenie, że są one wyodrębnione.

Zarzut naruszenia art. 71 ust. 2 pr.up. odnosi się do jego niezastosowania pomimo tego, że bezprawne rozporządzenie szynami należącymi do powódki miało miejsce także po ustanowieniu zarządcy pozwanej. Zarzut ten nie jest trafny gdyż mienie podlegające wyłączeniu zostało zbyte przed ustanowieniem zarządcy majątku pozwanej.

Zarzut naruszenia art. 229 w związku z art. 3, 227, 232, 233 § 1 i 3 oraz art. 316 § 1 k.p.c. nie jest trafny, gdyż dotyczy kwestii niebudzącej kontrowersji, że pozwana uzyskała za szyny świadczenie wzajemne.

Zarzut naruszenia art. 18 w związku z art. 71 ust. 1 i 2 oraz art. 74 ust. 1 i 2 pr.up. ma znaczenie wtórne wobec podniesionego w skardze zarzutu naruszenia art. 71 ust. 1 pr.up. To samo spostrzeżenie dotyczy zarzutu naruszenia art. 200 § 1 w związku z art. 199 § 1 i art. 379 pkt 6 k.p.c.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

kc

jw